

Результати парламентських виборів у Сполученому Королівстві

Вікторія Орлик, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

4 липня 2024 р. в Сполученому Королівстві відбулися дострокові парламентські вибори, за результатами яких керівна Консервативна партія втратила більшість у Палаті громад, перервавши 14-річний період перебування при владі.

Висновки

- Передбачуваний успіх Лейбористської партії на загальнонаціональних виборах засвідчив високий рівень очікувань британського суспільства на зміни, насамперед у соціально-економічній сфері. Враховуючи обмеженість ресурсів і нагальність розв'язання низки питань, саме внутрішньополітичний порядок денний стане пріоритетом нового уряду в короткостроковій перспективі.
- Перемога лейбористів дещо дисонує з європейськими політичними настроями, де наявний «правий розворот». Водночас прихід до влади представників лівих сил у Сполученому Королівстві (далі – СК) та неочікуваний успіх французьких лівих може свідчити про зародження нової тенденції в європейському політикумі – «лівої хвилі», зумовленої серйозними соціально-економічними проблемами в багатьох державах Європи.
- Зовнішньополітичний курс СК не зазнає відчутних змін. Лейбористи зберігатимуть жорстку позицію щодо РФ і агресії проти України та дотримуватимуться заявлених положень плану підтримки Києва: військова допомога, дипломатична підтримка, боротьба з російською агресією, розвиток промисловості й допомога у відновленні.

За офіційними результатами, перемогу здобула Лейбористська партія, отримавши більшість у 412 мандатів (із 650 загалом); консерватори зазнали жорсткої поразки, зумівши зберегти лише 121 депутата (утратили 251 мандат); на третьому місці – партія ліберальних демократів із 71 місцем, яка радикально поліпшила досягнення попередніх виборів (+63 мандати). Явка становила близько 60 %, що є одним з найнижчих результатів за останні десятиліття [1].

Опитування свідчили про невтішні для консерваторів тенденції – деякі рейтинги обіцяли їм поразку і від ліберальних демократів. Імовірно, це й стало підставою для рішення прем'єр-міністра Ріші Сунака оголосити 22 травня ц. р. дострокові вибори з доволі стислим передвиборчим періодом, хоча повноваження парламенту та кабінету міністрів могли тривати до січня 2025 р.

Розрахунок на швидкоплинність кампанії не виправдався, своїх місць у парламенті позбулися навіть члени уряду: міністр оборони Грант Шеппс,

експрем'єр-міністр Ліз Трасс, лідер парламентської більшості та претендентка на лідерство в партії Пенні Мордаунт. Виступаючи з фінальною промовою, у якій оголосив про свою відставку з посади прем'єр-міністра та лідера Консервативної партії, Р. Сунак визнав поразку та назвав результати голосування чітким сигналом до змін [2].

Невдалі підсумки кампанії консерваторів відобразили розчарування виборців насамперед економічними проблемами, що призвели до відчутного зниження рівня життя. Заходи жорсткого ощаджування державних витрат після економічної кризи 2008–2009 рр. та обкраювання соціальних гарантій, жорсткий карантин під час пандемії COVID-19, різке скорочення торгівлі й інвестицій після Brexit відчутно полегшили перемогу лейбористам, які вибудували кампанію на обіцянках **радикально змінити наявний стан речей**.

Перемога Лейбористської партії

У своїй першій промові як прем'єр-міністра Кір Стармер відзначив, що голосуючи за лейбористів, громадяни проголосували за зміни і «повернення політики до служіння суспільству». Визнаючи, що процес перетворень потребує часу, Стармер пообіцяв перезавантаження британської економіки [3].

У середині червня ц. р. було оприлюднено програмний маніфест лейбористів [4], який задекларував такі пріоритети уряду:

- забезпечення економічної стабільності та створення Національного фонду добробуту в 7,3 млрд фунтів стерлінгів;
- скорочення черг очікування Національної служби охорони здоров'я;
- збільшення кількості поліції громадського порядку;
- поліпшення доступності освіти й збільшення кількості ставок учителів;
- створення нових підрозділів для охорони кордонів і розв'язання проблем перетину невеликих човнів у Ла-Манші, боротьби з контрабандою і незаконним трафіком людей;
- збільшення видатків на оборону до 2,5 % ВВП та забезпечення сильного внутрішнього сектора оборони;
- створення державної компанії «Great British Energy» для перетворення на «наддержаву» чистої енергії.

Очевидною є **пріоритетність внутрішньополітичного порядку денного**, і основна проблема нового уряду – дефіцит економічного зростання, а отже, і ресурсів для реалізації планів в інших сферах. Позитивні зрушення в економіці наразі є першочерговими завданнями лейбористів, і саме цьому буде підпорядковано зовнішньополітичну діяльність уряду.

Колишній тіньовий міністр закордонних справ Девід Леммі, який нині очолив Форін-офіс, заявляв, що повернення лейбористів до влади покладе початок **зовнішній політиці «прогресивного реалізму»**. Так, виходячи з положень маніфесту та заяв лідерів лейбористів, можна визначити такі позиції майбутнього зовнішньополітичного курсу:

- Сполучене Королівство залишається за межами ЄС без повернення до єдиного ринку чи митного союзу. Але через вісім років після Brexit є прагнення перезавантажити відносини з Євросоюзом та усунути шкідливі бар'єри для торгівлі;

- лейбористи працюватимуть над **новим пактом безпеки між СК та ЄС** з метою посилити співпрацю та відновити відносини з ключовими європейськими союзниками, насамперед Францією та Німеччиною;
- Сполучене Королівство залишиться членом Європейської конвенції з прав людини;
- відданість НАТО як наріжному каменю європейської та глобальної безпеки «є непохитною», Сполучене Королівство співпрацюватиме із союзниками для створення, зміцнення та реформування НАТО та інших багатосторонніх інституцій, зокрема ООН, G7, G20, для вирішення нових глобальних викликів;
- довгостроковий мир і безпека на Близькому Сході будуть у центрі уваги нового уряду, який і далі наполягатиме на негайному припиненні вогню в Газі, звільненні всіх заручників, дотриманні міжнародного права та збільшенні допомоги. Партія взяла на себе **зобов'язання визнати палестинську державу як внесок у відновлення мирного процесу**, результатом якого є рішення про створення двох держав. Палестинська державність є «невіддільним правом палестинського народу» і має важливе значення для довгострокової безпеки Ізраїлю;
- **Сполучені Штати є «незамінним союзником»**, особливі відносини з ними є вирішальними для безпеки та процвітання, дальша взаємодія відбуватиметься на основі спільних цінностей та інтересів, зокрема щодо економічного співробітництва, оборони та розвідки;
- до наявного стану відносин з **Китаєм** лейбористи мають намір додати **довгостроковий і стратегічний підхід**: співпрацювати там, де можливо, конкурувати де потрібно і кидати виклик там, де необхідно. Партія заявила, що намагатиметься поліпшити здатність Сполученого Королівства розуміти та реагувати на виклики й можливості, які створює Китай;
- з **Індією шукатимуть нового стратегічного партнерства**, включно з угодою про вільну торгівлю; також планують поглибити співпрацю у сферах безпеки, освіти, технологій та кліматичних змін;
- підтверджено зацікавленість та відданість безпековому партнерству між Сполученим Королівством, Австралією та Сполученими Штатами в рамках **AUKUS**;
- лейбористи прагнуть очолити міжнародні дискусії щодо модернізації торговельних правил і угод, зокрема в рамках COT і Всеосяжної та прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство.

Війна в Україні

Лідери лейбористів неодноразово обіцяли зберегти військову, фінансову, дипломатичну та політичну підтримку України з боку Сполученого Королівства.

Неодноразово наголошено на всебічній підтримці зусиль щодо притягнення агресора до відповідальності за воєнні злочини, створення спеціального трибуналу за злочини російської агресії, а також дальшій роботі задля того, щоб уможливити конфіскацію та перепрофілювання заморожених російських державних активів для підтримки України.

Лейбористи також неодноразово заявляли, що прагнуть допомогти Україні відкрити чіткий шлях до членства в НАТО.

Підтверджуючи незмінність курсу на підтримку України, новий міністр оборони Сполученого Королівства Джон Хілі вже 7 липня ц. р. здійснив перший візит до Одеси, де оголосив про **новий пакет військової допомоги Україні**.

Успіх ліберальних демократів

Заслужують на увагу результати третьої за величиною і впливом політичної партії Сполученого Королівства – ліберальних демократів (*Liberal Democrats*, або *Lib Dem*), яка в британському політичному спектрі посідає центристські позиції з невеликим лівим ухилом. Попри стабільно високі рейтинги останніх років, партія чи не найбільше серед усіх потерпає від «застарілої» виборчої системи, через яку здобуває невелику кількість мандатів. Тому ліберальні демократи активно просувають ідею переходу до пропорційної виборчої системи. За результатами нинішніх виборів, лібдеми істотно збільшили парламентське представництво одразу на 63 місця – до 71. Цей успіх був до певної міри передбачуваний і закладений місцевими виборами у травні ц. р., де ліберальні демократи обійшли консерваторів і посіли друге (після лейбористів) місце з 521 мандатом по всьому Сполученому Королівству.

Послідовно нарощуючи представництво у владі ще з 90-х рр. ХХ ст., британські ліберальні демократи обрали гасло «Зміни, які працюють на вас: побудова справедливішої Британії» («*Change that works for you: building a fairer Britain*»), вдало поєднавши основні політичні сили своїх головних конкурентів – і консерваторів, і лейбористів. За збереження нинішніх електоральних симпатій і тенденцій цілком імовірною є ситуація, коли в перспективі партія Ліберальних демократів впливатиме на формування загальнонаціонального уряду та вироблення політик, зокрема зовнішньополітичного курсу СК.

Передвиборчий маніфест партії «For a Fair Deal. Manifesto 2024» унікає чітких формулювань, зосередившись на загальних твердженнях. Так, у сфері зовнішньої політики – це відданість ліберальному міжнародному порядку, протидія авторитаризмові, відкритість і спрямованість назовні, необхідність відновлення найтісніших стосунків з об'єднаною Європою [5].

Щодо агресії РФ проти України: у Маніфесті ліберальних демократів зазначено, що «незаконна війна Володимира Путіна» (*Vladimir Putin's illegal war in Ukraine*) викликає серйозне занепокоєння; треба домагатися конфіскації заморожених російських активів у Сполученому Королівстві – з перепрофілюванням доходів для фінансування підтримки України незмінно, «навіть якщо підтримка США коливається»; треба ліквідувати лазівки в національному законодавстві, що «дозволяють друзям Путіна та іншим клептократам» спрямовувати «брудні гроші» до СК.

Повернення ультраправих

Серед інших результатів виборів варто відзначити потрапляння до парламенту популістської партії «Reform UK» (4 мандати) на чолі з Найджелом Фараджем, який відзначився низкою скандальних заяв щодо провини Заходу в російській агресії проти України. Невелика кількість місць у парламенті зумовлена особливостями британської виборчої системи. Можна констатувати реальне зростання рейтингу правих популістів та їхнього лідера (його називають «британський Трамп»), для якого восьма спроба потрапити до парламенту стала успішною. «Реформісти» пообіцяли виборцям «важливі рішення» для майбутнього країни, які охоплюють питання від імміграції до податку на спадщину. Проте в розлогій програмі не знайшлося згадки про найбільшу – з часів Другої світової – війну в Європі [6].

Список посилань

[1] UK General election 2024 Results.

URL: <https://www.bbc.com/news/election/2024/uk/results>

[2] Rishi Sunak's final speech as Prime Minister. 5 July 2024.

URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/rishi-sunaks-final-speech-as-prime-minister-5-july-2024>

[3] Keir Starmer's first speech as Prime Minister. 5 July 2024.

URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/keir-starmers-first-speech-as-prime-minister-5-july-2024>

[4] Labour Party Manifesto 2024: Our plan to change Britain. 13 June 2024.

URL: <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2024/06/Change-Labour-Party-Manifesto-2024-large-print.pdf>

[5] For a fair Deal. Manifesto 2024. URL: <https://www.libdems.org.uk/manifesto>

[6] Reform UK manifesto: Nigel Farage's key policies at a glance. 4 July, 2024.

URL: <https://www.telegraph.co.uk/politics/0/reform-uk-manifesto-richard-tice-key-policies-glance/>